Ulkoasiainvaliokunnan kirjallinen asiantuntijalausunto -UTP 25/2021 vp Valtioneuvoston selvitys: Nuoret, rauha ja turvallisuus - Suomen kansallinen toimintaohjelma 2021-2024

Suomen YK-nuoret kiittää ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta antaa lausunto valtioneuvoston 2250: Nuoret, rauha ja turvallisuus - Suomen kansalliseen toimintaohjelmaan 2021-2024.

1. Johdanto

Suomen YK-nuoret haluaa kiittää valtioneuvostoa siitä, että toimintaohjelma nähdään yhteiskunnassa merkittävänä nuoria ja heidän tulevaisuuttaan koskevana asiana. 2250: nuoret, rauha ja turvallisuus -tematiikka on saanut alkunsa kansainvälisesti jo lähes kymmenen vuotta sitten, joten prosessi on ollut pitkä ja vaiheikas. Suomen YK-nuoret on erittäin iloisia siitä, että vuonna 2015 joulukuussa Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) turvallisuusneuvoston hyväksymä ensimmäinen nuoria, rauhaa ja turvallisuutta koskeva päätöslauselma UNSCR 2250 resonoi myös Suomessa ja se saatiin kirjattua vuonna 2019 hallitusohjelmaan, johtaen 2250- verkoston toiminnan tunnistamiseen, tunnustamiseen ja yhteistyön aloittamiseen valtionhallinnon kanssa. Tästä yhteistyöstä haluamme kiittää ja jatkaa sitä myös tulevaisuudessa.

Globaalit haasteet kansallisten haasteiden lisäksi ovat tuoneet paineita toiminnan aktivoimiselle ja tulosten edistämiselle. Erinäiset nuorten hyvinvoinnin haasteet, syrjintä, kouluttautumattomuus ja työttömyys ovat tulleet osaksi nuorten haasteita, joita haluamme yhdessä ratkaista. Merkittävää on, että toimintaohjelmassa on pohdittu nuorten inhimillisiä haasteita ja mahdollisuuksia aiempaa laajemmin. Kestävää rauhaa ja sosiaalisesti kestävää yhteiskuntaa rakennetaan hyvien rakenteiden, luottamuksen, yhteistyön sekä demokratian keinoin. Nuorissa on valtava potentiaali ja sen valjastaminen ja turvaaminen tulee olla toimintaohjelman toimeenpanon ytimessä.

Suomen sisäisen ja ulkoisen toiminnan ulottuvuudet ovat entistä yhteenkietoutuneempia, ja tällä lähestymistavalla vahvistetaan pohjaa tosiasialliselle yhteistyölle. Jotta toimintaohjelma sitoutuisi todella kokonaisvaltaisuuden periaatteeseen, Suomen tulee

Suomen YK-nuoret
PL 93 00101 Helsinki
hallitus@yknuoret.fi
www.yknuoret.fi

jatkossakin antaa enemmän painoarvoa nuorten näkökulmalle ja oikeuksille. Nuorten näkökulma tulee olla edustettuna kaikissa toimeenpanon osissa, jotta Suomi voi tehdä aidosti ennakoivaa ja tulevaisuuteen tähtäävää nuoriso- ja turvallisuuspolitiikkaa.

Koronaviruspandemia on osoittanut kriisinsietokyvyn sekä muutosjoustavuuden merkityksen. Vaikka Suomen kriisinsietokyky onkin pandemian aikana osoittautunut melko hyväksi, on tärkeää, että Suomi määrätietoisesti kehittää resilienttiä yhteiskuntajärjestelmää ja pyrkii varautumaan monenlaisiin kriiseihin, erityisesti nuorten kohtaamana. Mitä paremmat kansalliset valmiudet Suomella on vastata erilaisiin kriisitilanteisiin, sitä paremmin voimme sitoutua myös kansainväliseen yhteisöön ja pitää kiinni kansainvälisistä sitoumuksistamme. Suomi voi myös hyödyntää osaamistaan kansainvälisissä verkostoissaan pyrkimällä tehostamaan nuorten asiantuntijuutta monenkeskisen varautumisen, kriisinhallinnan, rauhanvälityksen sekä humanitaarisen avun alueilla tehtävän yhteistyön kautta.

On myös keskeistä, että nuorten roolia muutosjoustavuuden ja kriisinkestävyyden kehittämisessä sekä varautumistyössä korostetaan entisestään. Suomen tulee olla edelläkävijä nuorten osallistumismahdollisuuksien edistäjänä, asiantuntijuuden tunnistamisessa sekä päätöksenteon että implementoinnin prosesseissa. Nuorten onkin päästävä aidosti osaksi sekä pitkän että lyhyen aikavälin päätöksentekoa niin Suomessa kuin kansainväliselläkin tasolla, kuten toimintaohjelman 2250 Nuoret, rauha ja turvallisuus avulla.

Kuten globaalit turvallisuusuhat ovat osoittaneet, on tulevaisuuden ratkaisumalleissa kiinnitettävä huomioida globaaliin yhteisvastuuseen sekä ihmisoikeuksien toteutumiseen. Mikään valtio tai valtioryhmä ei kykene ratkaisemaan globaaleja haasteita yksin ja siksi Suomen YK-nuoret pitää ensiarvoisen tärkeänä, että hyviä kansainvälisen yhteistyön käytäntöjä ja malleja hyödynnetään ja kehitetään tehokkaasti. Tiiviimmän ja toimivamman kansainvälisen yhteistyön avulla Suomi voi tunnistaa, integroida ja vakiinnuttaa myös nuorten roolia niin kansallisessa kuin kansainvälisessäkin toiminnassa ja rauhantyössä.

2. Toimintaohjelman sisältö

Toimintaohjelman sisältö on hyvä ja siinä on otettu huomioon monet seikat, joita järjestöt toivat esiin toimintaohjelman laadinnan aikana. Suomen YK-nuoret antaa kiitosta siitä, että nuorten toimijuus on noussut kattavasti esiin lopulliseen versioon. Lisäksi toimintaohjelma huomioi hienosti, kuinka nuorten osallistumisen täytyy toteutua vaikuttavasti ja kattavasti

Suomen YK-nuoret
PL 93 00101 Helsinki
hallitus@yknuoret.fi
www.yknuoret.fi

käytännössä eikä vain nimellisten kuulemisten muodossa. Lisäksi nuoret nähdään monipuolisena joukkona ottaen huomioon nuorten intersektionaalisuuden sekä monet eri tavat vaikuttaa, kuten esimerkiksi nykyteknologiaa hyödyntämällä.

Mukana on tärkeitä teemoja, kuten intersektionaalisuus läpileikkaavasti, osallisuus, yhdenvertaisuus, kansallinen ja kansainvälinen ulottuvuus sekä eri tahojen vastuut - erityisesti kansalaisjärjestöjen tärkeä rooli tavoitteiden toimeenpanossa on hyvä muistaa. Erityisen hienoa on, että toimintaohjelma on linkitetty Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ihmisoikeusperustaisuuteen, sillä nuorten oikeuksien toteutuminen ei ole itsestäänselvyys, etenkään hauraissa tai konfliktitilanteissa. Kiitettävää on myös se, että toimintaohjelmassa rauhan käsite nähdään laajempana kuin konfliktien tai fyysisen väkivallan poissaolona. Suomen YK-nuoret antaa kiitosta siitä, että järjestöjä on kuunneltu hyvin, mikä näkyy toimintaohjelman sisällössä.

Huomioitavaa on, että toimintaohjelmassa ei kuitenkaan mainita kaikkia eri yhteistyökumppaneita nimeltä, vaikka nuorisotoimijoista koostuva 2250-verkosto mainitaankin. Kansalaisyhteiskunnan toimijat osallistuivat merkittävästi toimintaohjelman laadintaan ja sisällön tuottamiseen, joten myös mukana olleiden nuorisojärjestöjen nimeäminen olisi tukenut rauhanedistämis- ja nuorisojärjestöjen legitimiteettiä ja näin tunnustanut kansalaisyhteiskunnan kanssa tehdyn yhteistyön merkitystä. Lisäksi, sisällössä olisi voinut korostaa, kuinka löytää tapoja saada ne nuoret päätöksentekoon ja 2250-prosesseihin, jotka eivät ole aktiivisia järjestötoiminnassa tai kansalaisvaikuttamisessa, vaikkakin syrjäytymisen ennaltaehkäiseminen on kiitettävästi otettu toimintaohjelmassa huomioon.

3. Toimintaohjelman laadintaprosessi

Toimintaohjelman laadinta oli kansalaisyhteiskunnan, valtion sekä tiedeyhteisön yhteistyössä toteutettu prosessi, minkä Suomen YK-nuoret näkee erityisen hyvänä asiana. Tämä kertoo siitä, että Suomessa nuoret nähdään tärkeänä kumppanina, nuorten kansalaisvaikuttamista arvostetaan ja siihen kannustetaan. Hyvään laadintaprosessiin liittyen Suomen YK-nuoret nostaa esille kysymyksen siitä, miten hyvät käytännöt voidaan liittää muihinkin prosesseihin yli ministeriöiden toimialojen siten, että nuoret ja kansalaisyhteiskunta saavat vaikuttaa jatkossakin kattavasti. Tiiviissä yhteistyössä tapahtunut valmistelu oli hyödyllistä toimintaohjelman kannalta ja siksi se olisi hyvä ottaa laajasti käyttöön. Kansalaisyhteiskunnan kautta nuorille tehdyt kyselyt ja työpajat antoivat aidon mahdollisuuden osallistaa nuoria ja kuulla heidän ääntään prosessissa. Myös 2250-

Suomen YK-nuoret
PL 93 00101 Helsinki
hallitus@yknuoret.fi
www.yknuoret.fi

verkoston perustaminen nähtiin erityisen merkittävänä osa-alueena nuorten osallistamisen näkökulmasta, sillä nuorten ja järjestöjen verkostoituminen sekä yhteistyö keskenään ja suhteessa ulkoministeriöön oli esimerkillistä ja merkittävää.

Laadintaprosessissa huomiota olisi voinut kiinnittää aikatauluihin ja ennakointiin, sillä osa vaikuttamisen paikoista tuli hyvin lyhyellä varoitusajalla. Nuoret ovat usein vapaaehtoisia ja toimivat eri aikatauluilla eikä heillä välttämättä ole samanlaista valmiutta olla käytettävissä yhtä nopeasti kuin työssä käyvillä aikuisilla. Tämä rajoittaa nuorten mahdollisuutta osallistua ja olisikin tärkeää huomioida nuorten elämäntilanne kokonaisvaltaisesti. Lisäksi prosessiin osallistuminen on nuorille palkkiotonta, mikä vaikuttaa nuorten resursseihin ja osallistumisen tasoihin vapaaehtoisuudessa.

Prosessin haasteena oli myös eritahtisuus ministeriöiden ja järjestöjen välillä. Ministeriöiden toiminta on osittain hitaampaa kun taas järjestöt toimivat dynaamisemmin. Osa nuorisojärjestöjen toimijoista ehti vaihtua prosessin aikana - joskin tämäkin on tärkeää nuorten moninaisuuden näkökulmasta. Vaikka ulkoministeriöllä oli prosessissa selkeä vetovastuu, oli prosessi osittain yksittäisten henkilöiden varassa ja henkilöstömuutokset aiheuttivat viivästystä ja osittaisia viestikatkoksia. Vaikka järjestöjen yhteistoiminta nähtiin erittäin merkityksellisenä, erityistä huomiota tulisi kiinnittää siihen, kuinka yhteistyötä koordinoidaan ja sujuvoitetaan. Tärkeää on myös tarkastella, missä vaiheessa yksittäisten järjestöjen spesifiä asiantuntijuutta halutaan hyödyntää ja missä vaiheessa osallistaa 2250-verkostoa kollektiivisesti yhtenä nuorisojärjestöjen äänenä ja asiantuntijajoukkona.

4. Suositukset toimintaohjelman toimeenpanoon ja seurantaan

Suomen YK-nuoret suosittelee, että toimintaohjelman henkeä vakiinnutetaan näkökulmaksi, joka huomioidaan aina prosesseissa, jotka koskevat nuoria tai vaikuttavat nuoriin. Esimerkiksi turvallisuuspoliittisessa selonteossa sekä Suomen Afrikka-strategiassa ei vielä mainita riittävästi Nuoret, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmaa. Jatkossa on tarpeen varmistaa, että Nuoret, rauha ja turvallisuus -toimintaohjelmaa toimeenpannaan yli sektorirajojen ja sille löytyy ulkoministeriöstä vastuukoordinaattori. Lisäksi toimeenpanossa on otettava huomioon eri ministeriöiden hallinnonalat, asiantuntijuus ja vastuualueet niin, että toimintaohjelma saadaan jalkautettua laaja-alaisesti valtionhallinnossa.

Suomen hyvinvointiyhteiskunnan mallin tukeminen kauttaaltaan on merkittävää, jotta painopisteiden osallistuminen, ennaltaehkäisy, kumpanuudet, suojelu ja sopeutuminen yhteiskuntaan taataan myös niille nuorille, joiden alkuperäinen kotimaa ei ole Suomi.

Erityisesti myös ilmastonmuutoksen vaikutukset kansainväliseen muuttoliikkeeseen sekä COVID- 19 pandemian vaikutukset nuorten mielenterveyteen tulee ennakollisesti ottaa huomioon nuoriso- ja turvallisuuspolitiikassa sekä toimintaohjelman toimeenpanossa. Eriarvoisuuden kysymykset tulee nostaa keskustelun keskiöön ja niitä on tuotava esiin toimintaohjelman toimeenpanemisessa, kuten koulutus sekä sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuudessa.

4.1 Vastuunjako ja roolit

Toimeenpanoon liittyy myös prosessin koordinoinnin vastuunjako ja yhteyshenkilöiden nimittäminen. On hyvä määritellä, mitkä ovat valtion ja kansalaisyhteiskunnan vastuut prosessissa ja keitä osallistetaan jatkossa. Suomen YK-nuoret myös kuulisi mielellään, mitä ministeriöt toivovat kansalaisyhteiskunnalta ja kutsutaanko 2250-verkosto indikaattoriseurantaryhmään sekä vaikutusten arviointiin. Indikaattoreita on myös aiheellista alkaa kehittämään pikimmiten.

2250-seurantaryhmään liittyen (s. 53) on myös hyvä miettiä sitä, kuuluuko ryhmään myös muita kuin niitä tahoja, jotka ovat jo aikaisemmin olleet mukana prosessissa vai otetaanko seurantaryhmään mukaan esimerkiksi uusia nuorisojärjestöjä, jotka eivät toimi pääkaupunkiseudulla. Tämä lisäisi alueellista diversiteettiä ja monipuolistaisi paikallistason toimijuutta. On myös selvennettävä, miten varmistetaan, että myös nuorilla on oikeus osallistua toimeenpanon seurantaan ja varmistaa luvattujen toimien toteutuminen. Myös tutkimustieteellisen tiedon vakiinnuttaminen päätösprosesseihin sekä toimeenpanon tukemiseksi katsotaan merkittävänä ja luottamusta herättävänä. Yleisesti ottaen luottamuksen ylläpitäminen valtion, järjestöjen ja nuorten välillä tulee ottaa huomioon kaikilla toiminnan tasoilla ja tavoisssa.

4.2 Rahoitus

Suomen YK-nuoret suosittelee, että jatkon kannalta toimeenpano, seuranta ja indikaattorit suunnitellaan ja määritellään selkeästi, sillä on löydettävä keinot edetä toimintaohjelman kanssa. Toimeenpanoon liittyy myös sen kokonaisbudjetti ja Suomen YK-nuoret toivookin, että toimeenpanolle varataan riittävää rahoitusta ministeritasolta. Jotta toiminta saadaan jalkautettua ja toimivaksi, tulee valtion varata ja allokoida järjestöille jatkossa 2250-avustuksia, sillä kansalaisyhteiskunnalla on merkittävä rooli toimeenpanon tukijana- ja toimeenpanijana. Tärkeää on, että rahoituksella tuetaan suoraan nuorten rauhantoimijoiden ja -aktiivien toimintaa.

Suomen YK-nuoret
PL 93 00101 Helsinki
hallitus@yknuoret.fi
www.yknuoret.fi

Toimintaohjelmassa mainitaan seuraavaa: “Vastuutahoja kannustetaan laatimaan hallinnonala- ja toimijakohtaisia vuosisuunnitelmia, jotka edistävät toimintaohjelman toimeenpanoa.” (s. 53) Muotoilussa on epäselvää se, viitataanko kannustuksella ennemminkin suositukseen. Voidaanko vastuutahoja velvoittaa vuosisuunnitelmien laatimiseen toimintaohjelman toimeenpanemisen tueksi? Koska eri tahojen vuosisuunnitelmat ovat erilaisia, voisi myös harkita ajatusta toimintaohjelman toimeenpanon integroimisesta vuosisuunnitelmiin, eikä erillisen Nuoret, rauha ja turvallisuus -vuosisuunnitelman tekemistä.

Suomen YK-nuoret suosittelevat myös pohtimaan sitä, miten 2250-aiheinen työ konkreettisesti huomioidaan yleisavustuksissa ja projektiavustuksissa, jos ne ovat yhteyksissä Veikkauksen pelituottoihin. Toimintaohjelmassa sanotaan seuraavaa: “Ministeriöt ja muut tahot pyrkivät huomioimaan nuoret, rauha ja turvallisuus -aiheisen työn yleisavustuksissa ja projektiavustuksissa.” (s. 53). Koskeeko 2250-aiheisen työn huomioiminen vain yleis- ja projektiavustuksia vai myös talousarvioesityksen kaksivuotisia siirtomäärärahoja? Tärkeää on pohtia sitä, miten kansalais- ja nuorisojärjestöjen 2250-aiheinen työ turvataan ylipäänsä lähitulevaisuudessa, kun Veikkauksen pelituotot laskevat tai jopa poistuvat. Suomen YK-nuorten toiveena on, että valtio kehittää vaihtoehtoisia rahoituslähteitä, kuten julkista rahoitusta ja miten se tehdään niin, että kansalaisyhteiskunnan asema säilyy silti autonomisena, ja irrallaan kunkin hallituksen omista strategisista päämääristä. Lisäksi tulee korostaa, miten nykyinen lainsäädäntö, esimerkiksi nykyinen Valtionavustuslaki (688/2001) huomioi nuoret ja yleensäkin 2250-tematiikan avustusten myöntämisessä. On suositeltavaa, että kaikki vastuutahot, erityisesti ministeriöt, budjetoivat riittävät resurssit toimintaohjelman toimeenpanemiseksi. Mikäli kansalaisjärjestöjä halutaan toimeenpanon vastuutahoiksi, on niille myös turvattava rahoitukselliset toimintaedellytykset.

4.3 Nuorten asiantuntijuus

Suomen YK-nuoret suosittelee myös pohtimaan sitä, kuinka nuorten asiantuntijuus toimeenpanossa hyödynnetään, koska nuorilla on korvaamatonta osaamista ja näkökulmia turvallisuuskysymyksiin. On myös hyödyllistä pohtia sitä, kuinka saadaan maailman ensimmäiselle 2250- toimintaohjelmalle näkyvyyttä kansainvälisesti ja kuinka nuoria voidaan osallistaa mahdollisimman monipuolisesti kansainvälisiin konsultointeihin ja kokouksiin. Päätöslauselman kansainvälisen toimeenpanon kannalta olisi hyödyllistä, että nuoret voisivat osallistua vertaisoppimistapahtumiin ja kansainvälisiin konferensseihin opettaakseen ja oppiakseen toisiltaan.

Suomen YK-nuoret
PL 93 00101 Helsinki
hallitus@yknuoret.fi
www.yknuoret.fi

Suomen on hyvä tunnistaa nuorten asiantuntijuus ja mahdollisesti tukea asiantuntija-verkostoa/poolia, jossa 2250- alumnit sekä uuden toimijat voisivat tuoda 2250- prosessia ja toimintaohjelmaa esiin ammattimaisesti niin kansallisesti kuin kansainvälisestikin. Vaikka Suomi ei ole konfliktimaa, on erityisen tärkeää oppia muilta mailta ja heidän nuorilta, kuinka tavoitteita voidaan toteuttaa eri tavoin eri maiden konteksteissa, ottaen huomioon nuorten kokemusasiantuntijuus, ääni sekä tarpeet, lisäten nuorten keskinäistä dialogia. Myös suomalaisten nuorten asiantuntijuutta konfliktinehkäisyssä, rauhanvälityksessä ja rauhanrakennuksessa tulee tukea esimerkiksi kansainvälisten ohjelmien ja koulutusten kautta (JPO, UNV, EU:n siviilikriisinhallintaoperaatiot).

Tulevaisuudessa on myös hyvä pohtia, miten eri sukupuolia osallistetaan tasavertaisesti. Erityisesti naisten aseman ja osallistumisen tunnustaminen päätöksenteossa ja rauhanprosesseissa toimivat Suomen esimerkkeinä kansainvälisesti.

Suomen YK- nuoret antaa mielellään asiantuntijuuttaan myös seuraavaan kansalliseen toimeenpano-ohjelmaan 2024 jälkeen.

Suomen YK-nuoret kiittää ansioituneesta toimintaohjelmasta ja mahdollisuudesta toimia yhteistyökumppanina toimeenpanossa nyt ja jatkossa.

Suomen YK- Nuorten puolesta 7.10.2021

Marianne Koikkalainen

Puheenjohtaja

Suomen YK-nuoret

Suomen YK-nuoret
PL 93 00101 Helsinki

hallitus@yknuoret.fi
www.yknuoret.fi